

акти, які видавав гетьман, Генеральна військова канцелярія, полковники та сотники, правові звичаї, Литовський Статут 1588 р. Останній використовувався суддями як у польській, так і руській редакціях, але нечинними були ті норми, які не відповідали новим суспільно-політичним та економічним реаліям. Натомість до руської редакції вносилися зміни у зв'язку з демократизацією життя суспільства.

Список використаних джерел:

1. Бойко І. Й. Держава і право Гетьманщини : навч. посіб. Львів : Світ, 2000. 118 с.
2. Гуржій О. І. Право в Українській козацькій державі (друга половина XVII – XVIII ст.). Київ : Ін-т історії України АН України, 1994. 47 с.
3. Слабченко М. Є. Ескізи з історії «Прав, за якими судиться малоросійський народ». *Ювілейний збірник на пошану академіка Дмитра Івановича Багалія*. 1927. С. 748–759.
4. Любченко Д. І. Розвиток кримінального права Гетьманщини у другій половині XVII–XVIII ст. : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01. Київ : АПСВ, 2005. 204 с.
5. Мірза-Авакянц Н. Нариси з історії суду в Лівобережній Україні другої половини XVII століття. II. Норми права та типи злочинів у судовій практиці. *Наукові записки науково-дослідчої кафедри історії української культури*. 1927. № 6. С. 63–75.
6. Слабченко М. Судівництво на Україні XVII–XVIII ст. Харків : Вид-во «Союз», 1919. 39 с.

УДК 343.28/.29(477)(045)

Олена Одинцова,
*доцент кафедри державно-правових дисциплін,
кандидат юридичних наук, доцент,
Донецький державний університет внутрішніх справ,
м. Кропивницький, Україна
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3864-228X>*

РОЛЬ ЧИННОГО КРИМІНАЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ ТА ПРОЄКТУ НОВОГО КРИМІНАЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ У СТИМУЛЮВАННІ ПРИМИРЕННЯ ВИННОГО З ПОТЕРПІЛИМ ПРИ ПРИЗНАЧЕННІ ПОКАРАННЯ ЗА ТЯЖКИМИ ЗЛОЧИНАМИ

Починаючи з 2019 року, в Україні триває робота над проєктом нового Кримінального кодексу України (далі – КК України). Робоча група з питань розвитку кримінального права запрошує юридичну спільноту залучатися до обговорення положень проєкту нового КК України. Знайомлячись із текстом проєкту нового КК України, ми бачимо, що у

ньому інтенсивно оновлюється термінологія, трансформуються, удосконалюються наявні кримінально-правові інститути, деякі з них виключаються. Проте певні норми залишаються незмінними, хоча, на нашу думку, деякі положення заслуговують на те, щоб бути конкретизованими у проекті нового КК України. Ми маємо на увазі положення про призначення покарання за наявності примирення винного з потерпілим за тими злочинами, за якими винний не може бути звільнений від кримінальної відповідальності у зв'язку з примиренням з потерпілим у порядку ст. 46 КК України або від покарання в порядку ч. 4 ст. 74 КК України чи ч. 1 ст. 3.4.1 проекту КК України (непризначення покарання у зв'язку з позитивною поведінкою особи після вчинення кримінального правопорушення, а саме добровільним здійсненням реституції і компенсації та примиренням з потерпілим). Маємо ми на увазі і ті злочини, за якими не може бути застосовано ст. 3.3.11 проекту КК України (призначення покарання за угодою про примирення або про співпрацю). Тобто, якщо дещо спрощувати та узагальнювати, то мова йде переважно про тяжкі злочини.

Поняття «примирення» ми вживаємо у тому ж значенні, у якому воно визначається у постанові ККС Верховного Суду від 10 серпня 2021 р. у справі № 161/694/20, а також у постанові Пленуму Верховного Суду України «Про практику застосування судами України законодавства про звільнення особи від кримінальної відповідальності» від 23 грудня 2005 р. № 12: «Примирення винної особи з потерпілим (потерпілими) належить розуміти як акт прощення її ним (ними) в результаті вільного волевиявлення, що виключає будь-який неправомірний вплив, незалежно від того, яка зі сторін була ініціатором, та з яких мотивів» [1, 2].

Метою роботи є аналіз того, яку роль відіграють чинний КК України (ст. 65, 66, 69, 69-1 КК України) та проект нового КК України (ст. ст. 3.3.1, 3.3.2 проекту) у стимулюванні позитивної посткримінальної поведінки, а саме примирення винного з потерпілим при призначенні покарань за тяжкі злочини, а також обґрунтування пропозицій щодо «посилення» цієї ролі [3, 4].

Так, ч. 1 ст. 65 КК України визначає, що при призначенні покарання суд має враховувати обставини, що пом'якшують покарання. У переліку таких обставин (ч. 1 ст. 66 КК України) примирення винного з потерпілим безпосередньо не згадується. Проте ч. 2 ст. 66 КК України передбачає право суду визнавати обставинами, які пом'якшують покарання, і інші обставини, не зазначені в ч. 1 ст. 66 КК України. Такою «іншою обставиною» може бути примирення винного з потерпілою особою, тобто юридичним наслідком досягнутого примирення винного з потерпілим може бути пом'якшення покарання [5, с. 102-103]. Але звернемо увагу на те, що визнання примирення винного з потерпілим як обставини, що

пом'якшує покарання, є правом суду, а не його обов'язком. У той час як враховувати обставини, зазначені у ч. 1 ст. 66 КК України, є обов'язком суду. Аналогічні за змістом положення містяться у ч. 2 ст. 3.3.1 проекту КК України (Загальні правила призначення покарання) та ч. ч. 1, 2 ст. 3.3.2 проекту КК України (Обставини, які пом'якшують покарання за кримінальне правопорушення). Отже, доходимо висновку, що станом на сьогодні роль чинного КК України та проекту КК України у стимулюванні позитивної посткримінальної поведінки, а саме примирення винного з потерпілим при призначенні покарань, є приблизно однаковою і, на нашу думку, недостатньою.

Значення примирення винного з потерпілою особою у розв'язанні кримінально-правового конфлікту важко переоцінити, оскільки це сприяє зниженню емоційної напруги серед населення, підвищенню рівня довіри до правоохоронних та судових органів, дозволяє державі економити засоби кримінально-правової репресії. Крім того, ми погоджуємось із позицією А. М. Яценка, що юридична сутність примирення як обставини, яка пом'якшує покарання, полягає у тому, що свідчить про зниження суспільної небезпеки особи, яка вчинила кримінально каране діяння [5, с. 103], і про більшу ймовірність наступного її виправлення. Тому примирення винного з потерпілим з огляду на свою соціальну значущість «заслуговує» на те, щоб зайняти гідне місце у переліку обставин, які пом'якшують покарання.

Наведемо аргументи на користь своєї пропозиції. Держава зацікавлена у позитивній посткримінальній поведінці винної особи, зокрема і за тяжкими, особливо тяжкими злочинами. Саме на державу покладено обов'язок гарантувати захист прав потерпілих. Кримінальний кодекс має неабиякий потенціал у стимулюванні позитивної посткримінальної поведінки. Підвищення ролі кримінального закону в стимулюванні позитивної посткримінальної поведінки, зокрема досягнення примирення винного з потерпілим, повинне йти шляхом вказівки в законі, що у випадку такого примирення винний може розраховувати зі стовідсотковою вірогідністю на пом'якшення покарання, незалежно від розсуду суду, у межах санкції і навіть на застосування до нього за відповідності іншим вимогам ст. 69 КК України (призначення основного покарання нижче від найнижчої межі, встановленої в санкції статті Особливої частини КК України, або більш м'якого виду основного покарання, не зазначеного в санкції відповідної статті КК України). Тому доцільно, на наш погляд, стимулювати винного до примирення максимально зрозумілим та прогнозованим для нього шляхом, а саме шляхом доповнення переліку обставин, що пом'якшують покарання (ч. 1 ст. 66 КК України, ч. 1 ст. 3.3.2 проекту КК України), цією підставою і не ставити визнання

примирення винного з потерпілим у залежність від судового угляду. Зазначимо, що наведені нами аргументи повною мірою відповідають принципу юридичної визначеності, закріпленому у ст. 1.3.2 проекту нового КК України.

Слід зазначити, що станом на сьогодні проект нового КК України все ще не містить норми про особливі правила призначення покарання у випадках наявності декількох обставин, що пом'якшують покарання, і за відсутності обставин, що обтяжують покарання (аналог ст. ст. 69, 69-1 КК України). Ми поділяємо позицію національних експертів, висловлену у висновку на проект нового КК України, що такі правила доцільно було б установити у розділі 3.3. проекту нового КК України задля того, щоб уникнути потенційних порушень соціальної справедливості, помірено звужити межі судового угляду, виключити корупціогенні фактори тощо [6, с. 166]. У контексті досліджуваної нами проблематики це означало б посилення ролі проекту нового КК України у стимулюванні позитивної посткримінальної поведінки у формі примирення винного з потерпілим.

Таким чином, щоб потенціал КК України, як чинного, так і майбутнього, у стимулюванні позитивної посткримінальної поведінки був реалізований більш повною мірою, ніж він реалізується нині, існує нагальна необхідність доповнити перелік обставин, які пом'якшують покарання, такою підставою, як примирення винного з потерпілим, а також доповнити проект нового КК України нормою про особливі правила призначення покарання у випадках наявності декількох обставин, що пом'якшують покарання.

Список використаних джерел:

1. Постанова Касаційного кримінального суду Верховного Суду від 10 серп. 2021 р. у справі № 161/694/20. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/99009862>
2. Про практику застосування судами України законодавства про звільнення особи від кримінальної відповідальності : Постанова Пленуму Верховного Суду України від 23 груд. 2005 р. № 12. *Законодавство України / Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0012700-05>
3. Кримінальний кодекс України : Закон України від 5 квіт. 2001 р. № 2341–III. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. № 25–26. Ст. 131 (з наступними змінами та доповненнями). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>
4. Кримінальний кодекс України : контрольний текст проекту (станом на 15 жовт. 2025 р.). *Робоча група з питань розвитку кримінального права*. URL: <https://newcriminalcode.org.ua/upload/media/2025/11/12/00-kontrolnyj-proyekt-kk-15-10-2025-eksperty-frn.pdf>
5. Яценко А. М. Примирення з потерпілим у механізмі кримінально-правового регулювання : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 / Харківський національний педагогічний університет ім. Г. С. Сковороди. Харків, 2006. 145 с.

6. Висновок на проєкт Кримінального кодексу України (контрольний текст станом на 31.01.2023) / А. Вознюк та ін. ; за заг. ред. О. Дудорова. *Робоча група з питань розвитку кримінального права*. 2023. URL: <https://newcriminalcode.org.ua/upload/media/2023/01/30/proyekt-kryminalnogo-ko-deksu-ukrayiny-standom-na-30-01-2023.pdf>

УДК 343.343.1 : 355.01 (477)

Софія Пастушенко,
*студентка I курсу спеціальності 073 Менеджмент,
Державний торговельно-економічний університет*
Науковий керівник:
Руслан Мельниченко,
*кандидат юридичних наук, завідувач кафедри
правового забезпечення безпеки бізнесу, адвокат,
Державний торговельно-економічний університет,
м. Київ, Україна*
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9562-6983>

КРИМІНАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА УХИЛЕННЯ ВІД МОБІЛІЗАЦІЇ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

В умовах повномасштабної війни, що триває в Україні, питання захисту держави стало ключовим для кожного громадянина. Стаття 65 Конституції України закріплює, що захист Вітчизни, незалежності та територіальної цілісності України є обов'язком громадян України [2, ст. 65]. Саме тому обрана тема є вкрай актуальною, адже сьогодні в суспільстві існує багато міфів щодо мобілізації. Часто громадяни не розрізняють адміністративні порушення та кримінальні злочини, що призводить до неправильного розуміння наслідків своїх дій.

Основним нормативно-правовим актом, що встановлює межі кримінальної відповідальності у цій сфері, є стаття 336 Кримінального кодексу України [3, ст. 336]. Вона передбачає покарання за ухилення від призову на військову службу під час мобілізації. Однак для правильної оцінки дій особи необхідне чітке розуміння, коли саме настає ця відповідальність. Варто зазначити, що не кожна неявка до ТЦК та СП є злочином. Процес мобілізації, згідно із Законом України «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію», складається з кількох етапів [5, ст. 22], і порушення на кожному з них має різні правові наслідки.

Першим етапом є уточнення облікових даних та проходження військово-лікарської комісії (ВЛК). Якщо військовозобов'язаний ігнорує повістку на цьому етапі, то його дії несуть за собою адміністративну